

היה להם לחמר: ^ד ויאמרו הבה | נבנה לנו עיר
 ומגדל וראשו בשמים ונעשה לנו שם פן נפויץ
 על פני כל הארץ: ^ה וירד יהוה לראות את העיר
 ואת המגדל אשר בנו בני האדם: ^ו ויאמר יהוה
 הן עם אחד ושפה אחת לכלם וזה החלם לעשות
 ועתה לא יבצר מהם כל אשר יזמו לעשות:
 הבה נרדה ונבלה שם שפתם אשר לא ישמעו
 איש שפת רעהו: ^ז ויפץ יהוה אתם משם על פני

תו"א (ד) הבה נבנה. מגילה י: עזרת כוכבים יט. חולין פט. ונעשה לנו. סנהדרין קט. (ה) וירד ה'. סנהדרין לח:
 (ז) הבה נרדה. מגילה ע. סנהדרין לח: (ח) ויפץ ה'. שם קז:

רש"י

כצנשן: לחמר. לטוח הקיר: (ד) פן נפויץ. שלא יציא עלינו שום מכה להפיצנו מכאן: (ה) וירד
 ה' לראות. לא הורך לכך אלא בא ללמד לדיינים שלא ירשיעו הנידון עד שיראו ויזינו. במדרש רבי
 תנחומא: בני האדם. אלא בני מי. שמה בני חמורים וגמלים. אלא בני אדם הראשון שכפה את
 הטובה ואמר האשה אשר נתת עמדי אף אלו כפו בטובה למרוד בני שהשפיעם טובה ומלטם מן
 המצול: (ו) הן עם אחד. כל טובה זו יש עמהן שעם אחד הם ושפה אחת לכולן ודבר זה החלו
 לעשות: החלם. כמו אמרם עשותם להתחיל הם לעשות: לא יבצר מהם וגו' לעשות. בתמיהה.
 יבצר לשון מניעה כתרגומו ודומה לו יבצור רוח נגידים (תהלים ע"ו): (ז) הבה נרדה. צבית דינו
 נמלך מענותנות יתירה: הבה. מדה כנגד מדה הם אמרו הבה נבנה והוא כנגדם מדד ואמר הבה
 נרדה: ונבלה. ונבלל נו"ן משמש בלשון רבים וה"א אחרונה יתירה כה"א של נרדה: לא ישמעו.
 זה שאל לצינה זה מציא טיט וזה עומד עליו ופוצע את מוחו: (ח) ויפץ ה' אותם משם. בעולם

העמק דבר

הבריחה, והודיע זה הכתוב שהיה כצנשן לצורך העיר והמגדל, ומזה נבין כמה גדול ועמוק היה הכצנשן, ומזה הכצנשן ניצול הצרחה אבינו. והא שלא פירש המקרא זה הנס באר היטב יבואר להלן י"ב י"ו בהר"ד: (ד) וראשו בשמים. זה ודאי לא יעלה על הדעת שיהיה עיר אחת לכל העולם, אלא כספורים שהיו כל הערים סמוכות וטפלות לאותו העיר שבה המגדל, והיה המגדל לצפות ממנו למרחוק אחר כל הישוב שלהם, שלא יהיו נפרדים בארץ אחרת, על כן נכרך שיהיה ראשו בשמים:

ונעשה לנו שם, אנשים משגיחים וממונים על הדבר, והיו שרי צבא להעניש את העובר, דבלא זה אינו מועיל המגדל. כל זה היה לחשש, פן נפויץ על פני כל הארץ. אמנם יש להבין מה חששו אם יאלו כמה לארץ אחרת, ומוזן שזה היה שייך לדברים אחדים שהיה ציניהם, ובאשר אין דעות בני אדם שוים, חששו שלא יאלו בני אדם מדעה זו והיו צמחשבה אחרת, על כן היו משגיחים שלא יאלו איש מיישוב שלהם, ומי שקר מדברים אחדים שציניהם היה משפטו לשריפה, כאשר עשו לאצרהם

וְחִמְרָא הוּהּ לְהוֹן לְשִׁיעַ: ד וְאָמְרוּ הָבוּ נְבִי לָנָא קְרָתָא וּמְגִדְלָא וְרִישִׁיָּה מְטִי עַד צִית שְׁמִיָּא וְנַעֲבַד לָנָא שׁוּם דִּילְמָא נְתַבְדַּר עַל אֲפִי כָּל אַרְעָא: ה וְאִתְגַּלִּי יִי לְאַתְפְּרָעָא עַל עוֹבְדֵי קְרָתָא וּמְגִדְלָא דִּי בְּנוּ בְּנֵי אֲנִשָּׂא: ו וְאָמַר יִי הָא עֲמָא חַד וְלִישַׁן חַד לְכוּלְהוֹן וְרִין דְּשָׂרִיָּאוּ לְמַעֲבַד וּכְעֵן לָא יִתְמַנַּע מְנַהוֹן כָּל דְּחָשִׁיבוּ לְמַעֲבַד: ז הָבוּ נְתַגְלִי וּנְבַלְבַל תְּמֵן לִישְׁנָהוּן דְּלָא יִשְׁמַעוּן גְּבַר לִישַׁן חֲבָרִיָּה: ח וּבְדַר יִי יִתְהוֹן מִתְמֵן הָעַמֶּק דְּבַר

שאע"ג דחחלת העסק היה לררכי האדם והוא בכלל ג"מ, אבל אחר שבלי דעת תורה נעשה אלא מדעת בני האדם, על כן ילא הבנין לרועץ, וזהו אשר בני בני האדם, הבנין אשר ילא מגמילות חסד בלי דעת תורה: (ו) הן עם אחד - משמעות עם היינו במנהג אחד כמש"כ להלן כ"ח ג' צפי' והיית לקהל עמים: וזהו הח"ם ל'עשות - עמה אינו אלא החחלת דבר עצירה במה שרואים שיהיו ציטוב אחד: ועתה לא יבצר מהם כ"א אשר יזמו ל'עשות - אם יגמרו המגדל יצואו למחשבה שניה למנוע בעל כרחם האנשים שנבדלים מדעתם זו, וזהו דבר רחם ושוד המשמית את היצוב לגמרי, ולזה לא מועיל מה שכעת המה מתאחדים בדעה (ז): (ז) אשר לא ישמעו - כי יש שנים מדברים בשפות שונות, ומכל מקום מציינים מה שמדברים, על כן פירש ונבלה שפתם, באופן אשר לא ישמעו איש שפת רעהו שלא יצינו כלל: (ח) ויפץ

אצינו, נמצא היו דברים אחדים שצינייהם לרועץ שהחליטו להרוג את מי שלא ישוב כדעתם, ויצואר עוד להלן ו': (ה) וירד ה' צראות וגו'. ענין ירידה כאן אינו כמו וארד להצילו מיד מזרים, או וירד ה' בעמוד ענן דמרים, דשם משמעו גלוי שכינה, אבל כאן לא היה אלא השגחה פרטית, ופי' ירידה הוא באשר היו כל העולם מתנהגים רק בצטבע ולא בהשגחה פרטית, משום שלא התהלכו על פי תורה ועבודה ואין כבוד לפני הקב"ה להזדקק עם בני אדם פשוטים כאלה, בכל זאת כשעשו העיר והמגדל שנגע הרבה לכונת הקב"ה ירד ה' מכבודו ולראות במעשה ידיהם ולהענישם (א), וע"ע להלן י"ח כ"א: בני האדם - היינו אנשים פשוטים שאין להם דעת תורה. ויש להוסיף ע"פ מה שפירשנו להלן מ"ח מקרא י"ט בהר"ח פ"ה המקרא אהל שכן באדם, גמילות חסד המיוחדת לאדם בלי דעת תורה, וכן כאן הפירוש

הרחב דבר

(א) ובשביל זה המשילו חו"ל בעבודת כוכבים דף ח' שני אלפים מהו, היינו כמו מי שיש לו בן אע"ג שכל מעיינו של האב בבנו זה, מכ"מ כל עוד שהוא קטן ולא הגיע לתורה מסיח דעתו ממעשיו לבלי להקפיד כל כך מה הוא עושה, וכן אינו משגיח כל כך על מאכלו ומלבושיו, כי הכל מעשה נערו עד שמגיע לשנים שמחיל ללמוד תורה, אז אצו משגיח עליו לראות שלא יבלה עמו בדברי הוללות, וכנגד זה הוא משגיח על מאכלו ומלבושיו שיהי' נאה וממוקן בדרכ ארץ, והנה אע"ג שכל זמן שהבן קטן אין האב מקפיד ומשגיח על מעשיו, מ"מ אם זורק אבן על ראש אחיה אדם, ההכרח להזדקק למעשה זה הילד ולהענישו אע"ג שהוא עורנו ילד, ואין כבוד לאב להטפל לילד כזה, ונקרא ירידה, מכ"מ ההכרח לירד מכבודו ולהעניש את הילד, כך כל זמן שלא היה אור תורה בעולם לא השגיח הקב"ה על פרטי מעשים של בני אדם, וכמבואר בצ"ר ריש פ' לך שראה אברהם אבינו את העולם כמו צירה דולקת ואמר תאמר שאין לה מנהיג הניץ עליו בעל הצירה ואמר אני בעל הצירה, ר"ל שראה שדולקת ואין אדם מזדקק לכבות, ותמה ע"ז וכי צירה זו אין לה בעלים, השיבו בעליו שבכונה כך הוא ומניחו לדלוק, כך הקב"ה השיב לאברהם אבינו שבכונה אינו משגיח על מעשי בני אדם, והטעם הוא משום שהיו בני אדם של מהו בלי תורה שאין בהם דעת תורה, ואין כבוד לפני הקב"ה להזדקק עם בני אדם פשוטים כאלה:

(ב) וזהו שצ"עק ירמיה הנביא (צ') מה חטיבי דרכך לנפש אהבה וגו' גם בכנפיך נמצאו דם נפשות אצוינים נקיים לא במתמת מנאמרים כי על כל אלה, פי' שהיו ציימו אגודות והיו מתפארים שהמה באהבה ושלוס יומר מכל בני אדם, ואמר הנביא כי לא כן שהרי גם בכנפיך נמצאו דם נפשות נקיים, ולא משום איזה גניבה וכדומה, אלא משום שלא היה באגודתכם, נמצא באה אגודתם לרציה, ואין בזה שצח של שלום אלא באופן שיהיו נוהרים גם מלעשות רעה עם מי שאינו באגודתם: